

Лекція 3.

Історичний досвід регіонального державного управління

План

1. Форма держави.
2. Унітарна держава. Автономія в складі унітарної держави.
3. Імперія як специфічна форма державного устрою.
4. Федеративна держава. Конфедерація. Федералістська революція.

Навчальна мета: сформувати уявлення студентів про історичний досвід до організації регіонального державного управління.

Навчальні завдання:

- визначити зміст поняття «форма держави» та основні складові, що його утворюють;
- засвоїти уявлення про унітарну державу та автономію в її складі;
- засвоїти уявлення про імперію як специфічну форму державного устрою;
- засвоїти уявлення про федерацію, конфедерацію та федералістську революцію.

1. Кожна держава в процесі утворення та розвитку набуває певної форми, що відображає специфіку її устрою.

Форма держави – це спосіб організації державної влади, що визначається формою правління, формою державного устрою та формою політичного режиму.

Форма правління – це спосіб організації вищих органів державної влади. існує дві основні форми правління – *монархія* і *республіка*.

Форма державного устрою – це спосіб поділу держави на адміністративно-територіальні одиниці і розподілу повноважень між центральними, регіональними та місцевими органами влади.

Форма політичного режиму – це сукупність способів та методів здійснення державної влади. Вчені виділяють дві основні форми політичного режиму: *демократичний* і *антидемократичний*.

Серед форм правління виділяють: *монархію* (абсолютну, станову, обмежену, парламентську, конституційну) і *республіку* (президентська, парламентська, президентсько-парламентська). Серед форм державного устрою виділяються: *унітарна держава*, *федерація*, *конфедерація*, *імперія*.

Серед форм політичного режиму виділяють: *демократичний режим* (ліберально-демократичний, консервативно-демократичний, радикально-демократичний) і різні *антидемократичні режими* (авторитарний, тоталітарний, теократичний, а також диктатура, тиранія, охлократія тощо).

2. *Унітарна держава* (від лат. *unitas* – єдність, однорідність) – це форма державного устрою, що ґрунтується на зверхності суверенітету (верховної влади) єдиної держави над адміністративно-територіальними одиницями, на які вона поділена.

Основні ознаки унітарної держави: 1) єдина конституція; 2) єдиний керуючий центр; 3) вертикально-ієрархічна (пірамідальна) модель влади; 4) єдина для всієї держави система права; 5) єдине громадянство; 6) єдина державна мова при можливому функціонуванні в окремих регіонах інших офіційних мов.

Серед унітарних держав виділяють два види: 1) *централізовані* – держави в яких посадові особи регіональних органів призначаються з центром; 2) *децентралізовані* – держави, в яких регіональні органи влади формуються незалежно і діють самостійно під наглядом вищих урядових інститутів.

Конституцією України закріплено унітарний устрій України та визначено *принципи територіального устрою України*.

Унітарна держава може утворювати *автономію* в своєму складі. *Автономія* (від грец. *Autonomos* – *autos* – сам, *nomos* – закон) – право на самоврядування в адміністративній сфері, що надається певним регіонам держави.

Характерними *ознаками автономії* є: 1) дія на території автономії разом із загальнодержавними законами і законів автономії з певного кола питань; 2) формування незалежного від центру власного автономного уряду і парламенту.

Автономія набуває певних ознак державного утворення, але цим не визнається і суверенітетом, навіть обмеженим, не наділяється.

3. *Імперія* (від лат. *imperiū* – влада, сильний, могутній) – форма державного устрою, яка характеризується об'єднанням національно-територіальних або адміністративно-територіальних утворень, що позбавлені суверенітету, під владою метрополії, що наділена суверенітетом, і взаємодії між ними за принципами «метрополія – колонія» або «периферія – центр».

До *суто імперських рис* належать: 1) наявність колоній або напівколоній; 2) панування єдиної державної ідеології; 3) панування величезної військової, політичної, економічної та адміністративної бюрократії; 4) готовність центру допускати до імперської еліти представників периферійних еліт за умов їхньої асиміляції; 5) войовничість, агресивність та експансіонізм; 6) концентрація в метрополії матеріальних, духовних та інших багатств імперії; 7) самоізоляція.

Імперії мають деякі *властивості спільні з унітарними державами*: 1) наявність єдиного управлінського центру; 2) наявність управлінської вертикалі; 3) наявність єдиної системи права.

Імперіям притаманні певні *елементи федералізму*: 1) поліетнічний склад населення; 2) етнопонаціональний територіальний поділ; 3) існування державних утворень подвійного громадянства.

4. *Федерація* (від лат. foedus – домовленість) – це союзна держава, яка складається з національно-державних утворень, які наділені певним обмеженим суверенітетом.

Ознаки федерації: 1) єдина територія, збройні сили, грошова система; 2) писана конституція; 3) двопалатний парламент, у якому одна палата представляє весь народ, а друга – суб'єкти федерації; 4) децентралізована влада, що розподілена між суб'єктами федерації; 5) функціонування двох і більше державних та офіційних мов.

Конфедерація – союз незалежних держав, які об'єднуються на певний час для досягнення спільної мети.

Основні риси конфедерації: 1) законодавчі органи складаються з рівноправних представників держав; 2) закон приймається в разі прийняття його кожною державою; 3) виконавчі органи колегіальні; 4) фінансові ресурси складаються з обов'язкових і добровільних внесків держав; 5) збройні сили перебувають під спільним командуванням, але кожна держава є власником своєї армії; 6) зовнішня політика координується й проводиться загальними зусиллями.

Федералістська революція – це тип соціальної революції, яка приводить до якісних змін в етнополітичній свідомості народів і державному устрої.